

УДК 351.74:342.77
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-2-18-22>

Головков Олександр Миколайович,

кандидат юридичних наук

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4649-539X>

Олексієнко Сергій Васильович,

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9150-8329>

Кісіль Микола Леонідович,

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3780-2548>

СПЕЦІАЛЬНІ ПОЛІЦЕЙСЬКІ ОПЕРАЦІЇ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ СУМІЖНИХ КАТЕГОРІЙ

Статтю присвячено уточненню змісту та співвідношення понять «поліцейська операція», «спеціальна операція» і «спеціальна поліцейська операція» в умовах воєнного стану. Узагальнено наукові підходи до визначення їхніх ознак. Обґрунтовано, що поліцейська операція є родовою категорією, тоді як спеціальний характер зумовлюється складністю загрози, особливим порядком організації та застосування спеціально сформованих сил і засобів. Запропоновано авторські визначення досліджуваних понять та критерії їх розмежування.

Ключові слова: Національна поліція України, поліцейська операція, спеціальна операція, спеціальна поліцейська операція, воєнний стан, службово-бойова діяльність, правоохоронне завдання, безпекове завдання.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія проти України істотно змінила зміст і умови реалізації поліцейської діяльності. Поряд із виконанням традиційних завдань щодо забезпечення публічної

безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини та протидії злочинності органи і підрозділи Національної поліції України залучаються до вирішення складних правоохоронних і безпекових завдань, що виникають

у зв'язку з дією правового режиму воєнного стану. У таких умовах особливого значення набувають комплексні форми застосування поліцейських сил і засобів, які у законодавстві, відомчих документах та науковій літературі позначаються поняттями «поліцейська операція», «спеціальна операція» та «спеціальна поліцейська операція».

Актуальність дослідження цих категорій зумовлена не лише розширенням практики проведення відповідних заходів, а й відсутністю усталеного теоретичного підходу до їхнього змісту та співвідношення. Одні автори використовують названі поняття як тотожні, інші пов'язують спеціальну операцію виключно із силовим припиненням особливо небезпечних протиправних дій, треті розглядають її як універсальну форму комплексного вирішення різноманітних правоохоронних завдань. Наслідком такої термінологічної неоднорідності є розмивання меж між окремим поліцейським заходом, комплексною поліцейською операцією та спеціальною операцією, для якої характерні особливий рівень складності, спеціально сформований склад сил і засобів та винятковий характер поставленого завдання.

Наукова проблема полягає у необхідності сформулювати узгоджену понятійно-категоріальну модель, яка, з одного боку, зберігала б напрацьовані теорією органів внутрішніх справ уявлення про комплексність, плановість і керованість спеціальних операцій, а з іншого – відповідала би сучасному правовому статусу Національної поліції України як правоохоронного органу цивільного характеру. Особливої уваги потребує питання допустимості використання у сучасних визначеннях категорій «бойові» та «військові дії», а також визначення тієї сукупності ознак, за наявності яких поліцейська операція набуває спеціального характеру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади проведення спеціальних операцій органами внутрішніх справ досліджували Ю. В. Дубко, В. Т. Васильєв, Г. М. Крутов, В. О. Лаптії, А. І. Пясецький, В. А. Ситник, В. Л. Трасковський та інші науковці. У їхніх працях сформовано базові положення щодо комплексності спеціальної операції, єдності її мети і задуму, обмеженості у просторі й часі, централізованого керівництва та поєднання різних за правовою природою заходів. Сучасний етап розвитку відповідної проблематики представлений працями А. В. Бурангулова та С. Л. Дерев'янкіна, які акцентують увагу на управлінській природі спеціальної операції, І. В. Сухомліна та Є. В. Бардіна, які розглядають поліцейську операцію крізь призму тактико-спеціальної підготовки, а також В. В. Половнікова і С. І. Халимона, котрі аналізують категорію «операція» у діяльності Державної прикордонної служби України.

Окремі аспекти участі Національної поліції України у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану розглянуті О. М. Мердовою та С. П. Мердовим. Питання співвідношення професійної, службової та службово-бойової діяльності поліції досліджував О. Д. Завістовський. Водночас у наукових працях переважає аналіз окремих видів спеціальних операцій, їх тактичного або управлінського складників. Комплексне розмежування понять «поліцейська операція», «спеціальна операція» та «спеціальна поліцейська операція», а також формулювання дефініції, адаптованої до умов воєнного стану і сучасного статусу поліції, залишається не досить розробленим.

Мета статті. Метою статті є формування цілісного наукового підходу до розуміння поліцейських (спеціальних) операцій у умовах правового режиму воєнного

стану шляхом узагальнення доктринальних позицій, виокремлення істотних ознак досліджуваних категорій, установлення співвідношення між поняттями «поліцейська операція», «спеціальна операція» та «спеціальна поліцейська операція», а також формулювання їх авторських визначень.

Виклад основного матеріалу. Вихідною передумовою дослідження є конституційне положення про те, що органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень і у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1]. Правовий режим воєнного стану змінює умови функціонування державних інституцій, допускає запровадження спеціальних режимних заходів та покладає на суб'єктів сектору безпеки і оборони додаткові завдання [2]. Водночас зміна обсягу та характеру завдань поліції не означає автоматичного перетворення будь-якої її діяльності на спеціальну або службово-бойову. Для належного визначення правової природи операційної форми діяльності необхідно виходити зі змісту конкретного завдання, способу організації залучених сил і засобів та характеру зв'язків між окремими заходами.

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3]. Одночасно поліція є суб'єктом сектору безпеки і оборони, діяльність якого в умовах воєнного стану пов'язана з участю у забезпеченні відповідного правового режиму та виконанням завдань у скоординованій діяльності з іншими суб'єктами [4, с. 203]. Поєднання загальної поліцейської компетенції зі складними завданнями воєнного періоду об'єктивно зумовлює використання комплексних організаційних форм, однак саме поняття такої форми має залишатися юридично й теоретично визначеним.

Термінологічний аналіз засвідчує відсутність єдності підходів до розуміння понять «поліцейська операція», «спеціальна операція» та «спеціальна поліцейська операція». У повсякденному й відомчому слововживанні слово «операція» може позначати як короточасний комплекс профілактичних заходів, так і масштабні дії із залученням спеціальних підрозділів. Однак наукова дефініція повинна відображати не назву конкретного плану чи заходу, а стійкі сутнісні властивості відповідної форми діяльності. До таких властивостей належать комплексність, організаційна єдність, цільова спрямованість, керованість і завершеність у визначених просторово-часових межах.

І. В. Сухомлін та Є. В. Бардін поліцейську операцію визначають як сукупність оперативно-розшукових, слідчих та адміністративних заходів, що проводяться за єдиним задумом і під єдиним керівництвом, наголошуючи на тому, що її метою є виявлення злочинних угруповань або місць, де можуть утримуватися заручники [5, с. 271]. Наведене визначення відображає комплексний, плановий і керований характер поліцейської операції, а також укажує на поєднання різних за правовою природою заходів у межах єдиного організаційного задуму. Водночас запропонований підхід видається звуженим, оскільки фактично пов'язує цільове призначення поліцейської операції переважно з виявленням злочинних угруповань або встановлення місць утримання заручників. Таке розуміння не охоплює всього спектра комплексних завдань, які можуть вирішуватися поліцією. Крім того, зосередження лише на оперативно-розшукових, слідчих та адміністративних заходах не враховує можливості поєднання превентивних,

режимних, захисних, пошукових, евакуаційних, інформаційно-аналітичних та інших дій.

У широкому значенні поліцейську операцію доцільно розглядати як організовану сукупність взаємопов'язаних дій органів і підрозділів поліції, що здійснюються за єдиною метою, замислом і планом у визначених просторово-часових межах для вирішення комплексного правоохоронного або безпекового завдання. Запропоноване розуміння не обмежує операцію конкретним видом правопорушення, способом реагування чи переліком заходів. Воно охоплює як заздалегідь заплановані комплексні дії, так і організоване реагування на подію, розвиток якої потребує поєднання різних форм поліцейської діяльності. Водночас це визначення не надає кожній операції спеціального характеру, а лише фіксує родові ознаки операційної форми.

У науковій літературі, присвяченій проблемам діяльності органів внутрішніх справ і поліції, більш дослідженим є поняття «спеціальна операція». Ю. В. Дубко одним із перших звернув увагу на необхідність самостійного теоретичного осмислення цього терміна та відмежування його від суміжних категорій [6, с. 35]. А. І. Пясецький та В. Л. Трасковський визначали спеціальну операцію органів внутрішніх справ як комплекс погоджених єдиним планом і пов'язаних єдиним задумом та часовим періодом оперативно-розшукових, режимних заходів і бойових дій, які здійснюються самостійно або у взаємодії з іншими органами за наявності надзвичайної обстановки чи особливих умов з метою її якнайшвидшої нормалізації та захисту законних прав громадян і суспільних відносин від протиправних посягань [7, с. 221–222].

В. А. Ситник під спеціальною операцією розуміє поєднання комплексу роз'яснювально-профілактичних, оперативно-розшукових, режимних, кримінально-процесуальних та силових заходів, використовуваних для припинення діяльності організованих злочинних структур у тих напрямках, де вони завдають найбільшої шкоди державі [8, с. 407]. Позитивною рисою цієї позиції є розкриття різноманітного змісту операції та визнання того, що силовий складник є лише одним з елементів комплексного впливу. Водночас мета визначення обмежена протидією організованим злочинним структурам, хоча спеціальна операція може бути зумовлена й іншими видами загроз, які не мають ознак організованої злочинності.

На думку В. О. Лаптія, спеціальна операція є комплексом погоджених і взаємопов'язаних за метою та часом роз'яснювально-профілактичних, попереджувально-наглядових, оперативно-розшукових, розвідувально-пошукових, кримінально-процесуальних заходів, примусових, бойових та інших передбачених законом дій, що здійснюються за єдиним задумом і планом для захисту прав і свобод людини, життя і здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави, власності та навколишнього середовища від протиправних посягань [9, с. 99]. Це визначення є одним із найбільш широких за переліком заходів та об'єктів охорони. Водночас пов'язування спеціальної операції з попереднім вичерпанням інших способів реагування надає їй характеру крайнього засобу, що не завжди відповідає практиці, адже своєчасне проведення операції може мати не лише припинювальне, а й запобіжне значення.

Г. М. Крутов та В. Т. Васильєв під спеціальною операцією розуміють сукупність узгоджених за метою, місцем і часом оперативно-розшукових, слідчих, режимних заходів та військових дій, які проводяться орга-

нами внутрішніх справ за єдиним планом і під єдиним керівництвом спільно з іншими силовими структурами для вирішення тактичних завдань [10, с. 5]. У цьому визначенні найбільш виразно відображено тактичне та міжвідомче спрямування операції. Однак обов'язковість спільного проведення з іншими силовими структурами не може вважатися універсальною ознакою, оскільки залежно від масштабу й характеру завдання спеціальна операція може проводитися силами одного органу або декількох підрозділів поліції.

Водночас використання окремими авторами категорій «бойові дії» або «військові дії» відображає організаційно-правову модель органів внутрішніх справ, у межах якої відповідні теоретичні підходи формувалися. Сучасна Національна поліція України є правоохоронним органом цивільного характеру, тому механічне перенесення військової термінології до визначення будь-якої спеціальної поліцейської операції є недоцільним. Наявність підвищеного ризику, озброєного опору або участі поліції у виконанні завдань воєнного періоду не змінює автоматично правової природи всіх її дій на військову.

Разом із тим повністю заперечувати службово-бойовий компонент у діяльності поліції в умовах воєнного стану також немає підстав. О. Д. Завістовський визначає службово-бойову діяльність Національної поліції як сукупність активних, безперервних, узгоджених і взаємопов'язаних профілактичних, оперативно-тактичних, процесуальних, режимних, захисних та обмежувальних заходів, які здійснюються самостійно або у взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони для виконання відповідних завдань, у тому числі проведення спеціальних операцій [11, с. 261–262]. З цієї позиції випливає, що спеціальна операція може бути формою службово-бойової діяльності, однак ці поняття не є тотожними: службово-бойова діяльність характеризує ширший вид діяльності, тоді як операція є способом організації конкретного комплексу дій.

А. В. Бурангулов під поняттям «спеціальна операція» розуміє сукупність ретельно спланованих і скоординованих оперативно-профілактичних, розшукових, слідчих та інших заходів, які виконуються органами й підрозділами системи МВС України централізовано за єдиним планом в одному або декількох регіонах, очолюються керівником спеціальної операції та можуть здійснюватися спільно з іншими силовими структурами з метою досягнення результатів щодо охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю [12, с. 113]. Перевагою цього визначення є виразне відображення організаційно-управлінської природи операції, її територіального масштабу та можливого міжвідомчого характеру.

Продовжуючи дослідження зазначеної проблематики, А. В. Бурангулов у співавторстві із С. Л. Дерев'янкіним зазначають, що характерними ознаками спеціальної операції є створення тимчасової системи управління – групи оперативного управління та груп оперативного шиккування, визначення керівника операції, чіткий розподіл завдань між залученими силами, а також обмеженість у часі та просторі [13, с. 274–275]. Така конкретизація дозволяє розглядати спеціальну операцію не лише як сукупність правоохоронних заходів, а як самостійну організаційну форму комплексного застосування сил і засобів.

Водночас визначення А. В. Бурангулова містить окремі дискусійні положення. Надмірна конкретизація посадових осіб, які можуть очолювати операцію, надає дефініції відомчо-процедурного характеру і знижує рівень теоретичного узагальнення. Перелік конкретних

керівників залежить від виду, масштабу та території проведення операції і може змінюватися без зміни сутності поняття. У доктринальному визначенні досить вказати, що операція здійснюється під єдиним централізованим керівництвом уповноваженої посадової особи.

Певного уточнення потребує й визначення мети спеціальної операції виключно через охорону громадського порядку та боротьбу зі злочинністю. Таке формулювання відображає традиційні напрями діяльності органів внутрішніх справ, однак не охоплює сучасного різноманіття комплексних завдань поліції, особливо в умовах воєнного стану. Цільове призначення спеціальної поліцейської операції доцільно формулювати через вирішення складного правоохоронного або безпекового завдання. Така конструкція не прив'язує поняття до конкретної загрози та водночас обмежує його сферою законодавчо визначеної компетенції поліції.

Наукова позиція А. В. Бурангулова та С. Л. Дерев'янкина істотно поглиблює уявлення про управлінський складник спеціальної операції, оскільки розкриває її внутрішню організаційну структуру. Водночас відповідну дефініцію доцільно звільнити від надмірної деталізації конкретних посадових осіб і кількості залучених органів, а її цільове призначення сформулювати ширше – як вирішення особливо складного правоохоронного або безпекового завдання.

Порівняльний аналіз підходів, розроблених щодо діяльності інших суб'єктів сектору безпеки і оборони, підтверджує стійкість загальних ознак категорії «операція». В. В. Половніков та С. І. Халимон визначають операцію у діяльності Державної прикордонної служби України як особливу, узгоджену за метою, місцем, часом, силами і засобами форму оперативно-службової або оперативно-бойової діяльності, що здійснюється в умовах підвищеної складності оперативної обстановки за єдиним планом і під єдиним керівництвом [14, с. 154]. Це визначення демонструє, що для різних суб'єктів сектору безпеки операція має спільну організаційну основу, але її конкретний зміст визначається компетенцією відповідного органу.

Поняття «спеціальна поліцейська операція» доцільно розглядати як видове щодо категорії «спеціальна операція» і водночас як спеціальний різновид поліцейської операції. Його родовим елементом є операційна форма – організована сукупність взаємопов'язаних заходів, об'єднаних метою, замислом, планом і керівництвом. Видовою ознакою є визначальна участь Національної поліції України та здійснення заходів у межах її компетенції. Кваліфікуючою ознакою спеціальності є така складність або небезпечність завдання, яка вимагає особливого організаційного рішення, спеціально сформованого складу сил і засобів та виходу за межі звичайних процедур повсякденного несення служби.

Запропоноване співвідношення дозволяє побудувати логічну систему понять. Найширшою категорією є «операція» як загальна форма організованої діяльності. «Поліцейська операція» є її галузевим різновидом, суб'єктом якого виступають органи і підрозділи поліції, а зміст визначається правоохоронними та безпековими завданнями. «Спеціальна операція» характеризується особливістю обстановки, завдання або порядку організації. «Спеціальна поліцейська операція» поєднує обидві видові характеристики: поліцейський суб'єкт і спеціальний характер комплексного завдання та способу його виконання.

Спеціальну поліцейську операцію слід відмежовувати і від звичайної повсякденної службової діяльності. Повсякденна діяльність характеризується відносною стабільністю організаційної структури, типовим роз-

поділом функцій та реалізацією постійно визначених завдань. Спеціальна операція має тимчасовий і цільовий характер, формується навколо конкретної проблемної ситуації та припиняється після її вирішення. Навіть коли окремі дії, що виконуються під час операції, належать до звичайних повноважень поліції, особливий порядок їх поєднання створює нову організаційну якість.

У контексті воєнного стану кваліфікуюча ознака спеціальності не може визначатися лише фактом дії цього правового режиму. Воєнний стан є загальним правовим тлом діяльності поліції, але не кожне виконуване в цей період завдання є спеціальною операцією. Інакше поняття втратило б розмежувальне значення та охоплювало всю діяльність поліції протягом дії правового режиму. Спеціальна поліцейська операція в умовах воєнного стану повинна характеризуватися додатковими ознаками: особливою складністю конкретної загрози, необхідністю цільового формування сил, спеціального порядку керівництва та комплексного застосування різних заходів.

Саме тому словосполучення «в умовах правового режиму воєнного стану» у визначенні досліджуваної категорії доцільно розуміти як характеристику зовнішнього середовища, що впливає на зміст завдань і рівень ризику, але не замінює сутнісних ознак операції. Такий підхід запобігає невиправданому розширенню поняття і дозволяє використовувати сформовану дефініцію також поза межами воєнного стану – у випадках інших кризових ситуацій, якщо вони потребують аналогічної організаційної форми реагування.

Узагальнення розглянутих наукових позицій дає підстави виокремити систему основних ознак спеціальної поліцейської операції. Першою є комплексність, що виявляється у поєднанні різнорідних, але функціонально пов'язаних заходів. Другою є особливий характер правоохоронного або безпекового завдання, складність якого виходить за межі звичайних процедур. Третьою є єдність мети, задуму і плану. Четвертою – визначеність просторових і часових меж. П'ятою – централізоване керівництво. Шостою – спеціальне формування сил і засобів. Сьомою – підвищений рівень оперативного ризику або складності обстановки. Восьмою – завершеність операції досягненням визначеного результату або припиненням підстав її проведення.

З урахуванням викладеного поліцейську операцію у широкому значенні пропонується визначити як організовану сукупність взаємопов'язаних дій органів і підрозділів Національної поліції України, що здійснюються за єдиною метою, замислом і планом у визначених просторово-часових межах для вирішення комплексного правоохоронного або безпекового завдання. Перевагою цієї дефініції є її універсальність: вона охоплює різні види операцій, не закріплює вичерпного переліку заходів і не пов'язує операційну форму виключно з надзвичайною обстановкою або застосуванням сили.

Спеціальну поліцейську операцію пропонується визначити як обмежену в часі та просторі особливу організаційно-правову форму діяльності Національної поліції України, що здійснюється на підставі компетентного управлінського рішення за єдиним замислом і планом спеціально сформованими силами та засобами поліції самостійно або із залученням інших уповноважених суб'єктів з метою локалізації, нейтралізації чи подолання комплексної загрози публічній, державній або національній безпеці, відновлення законності та нормального функціонування відповідної території або об'єкта шляхом узгодженого застосування передбачених законом заходів.

У запропонованому визначенні словосполучення «особлива організаційно-правова форма» вказує, що операція не є окремим видом правового заходу, а способом поєднання різних повноважень у межах єдиної організації. Посилання на компетентне управлінське рішення відображає формалізований початок операції та визначення відповідальності за її проведення. Єдність замислу і плану характеризує внутрішній системний зв'язок між заходами. Спеціально сформовані сили й засоби відображають цільовий, а не постійний характер організаційної структури. Мета локалізації, нейтралізації або подолання комплексної загрози дозволяє охопити різні варіанти результату, не обмежуючи поняття конкретним видом правопорушення.

Водночас наведена дефініція зберігає цивільну правоохоронну природу діяльності поліції. У ній свідомо не використано категорії «військові дії» або «бойові дії» як універсальний елемент спеціальної поліцейської операції. Це не виключає можливості виконання поліцією окремих службово-бойових завдань у передбачених законом випадках, але запобігає ототожненню спеціальної поліцейської операції з військовою операцією. Визначальним залишається правовий статус основного суб'єкта та здійснення ним заходів у межах поліцейської компетенції.

Отже, наукове розуміння спеціальної поліцейської операції має будуватися не навколо вичерпного переліку дій або конкретних посадових осіб, а навколо стійких сутнісних ознак. Перелік заходів змінюється залежно від виду загрози, законодавства та організаційних можливостей, тоді як комплексність, єдина мета, плановість, централізоване керівництво, визначені межі та спеціально сформовані сили зберігають значення для всіх різновидів операцій. Саме такий рівень узагальнення дозволяє сформувати дефініцію, придатну для наукового аналізу й подальшого використання у професійній термінології.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що поняття «поліцейська операція», «спеціальна операція» та «спеціальна поліцейська операція» перебувають у складному родово-видовому зв'язку, але не є тотожними. Поліцейська операція є організаційною формою комплексної діяльності органів і підрозділів поліції, у межах якої різноманітні заходи поєднуються єдиною метою, замислом, планом, керівництвом та просторово-часовими межами. Спеціальна операція є ширшою міжгалузевою категорією, яка може

характеризувати діяльність різних суб'єктів сектору безпеки і оборони та набуває особливого характеру у зв'язку зі складністю загрози, обстановки або порядку організації сил і засобів.

Спеціальна поліцейська операція одночасно є видом поліцейської операції та галузевим різновидом спеціальної операції. Її визначальними ознаками є комплексність і взаємопов'язаність заходів; наявність особливо складного правоохоронного або безпекового завдання; єдність мети, замислу та плану; обмеженість у просторі й часі; централізоване керівництво; спеціальне формування сил і засобів; підвищена складність або ризикованість обстановки; завершеність досягненням поставленого результату або припиненням підстав проведення. Саме сукупність цих ознак дає змогу відмежувати спеціальну поліцейську операцію від окремого поліцейського заходу та повсякденної службової діяльності.

Обґрунтовано, що ознака спеціальності не може визначатися лише дією правового режиму воєнного стану, кількістю залучених працівників, участю підрозділу спеціального призначення або фактом застосування примусу. Воєнний стан становить зовнішнє правове середовище, тоді як спеціальний характер операції зумовлюється якісними властивостями конкретного завдання та особливим способом організації його виконання. Використання у сучасних дефініціях категорій «бойові» або «військові дії» як обов'язкової ознаки спеціальної поліцейської операції є недоцільним, оскільки не враховує цивільного правоохоронного статусу Національної поліції України.

Запропоновано поліцейську операцію визначати як організовану сукупність взаємопов'язаних дій органів і підрозділів Національної поліції України, що здійснюються за єдиною метою, замислом і планом у визначених просторово-часових межах для вирішення комплексного правоохоронного або безпекового завдання. Спеціальну поліцейську операцію визначено як обмежену в часі та просторі особливу організаційно-правову форму діяльності Національної поліції України, що здійснюється на підставі компетентного управлінського рішення за єдиним замислом і планом спеціально сформованими силами та засобами поліції самостійно або із залученням інших уповноважених суб'єктів для локалізації, нейтралізації чи подолання комплексної загрози публічній, державній або національній безпеці та відновлення законності шляхом узгодженого застосування передбачених законом заходів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
4. Мердова О. М., Мердов С. П. Участь Національної поліції України в забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 4 (81). Ч. 2. С. 200–205. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-81-4-2-200-205>.
5. Сухомлін І. В., Бардін Є. В. Особливості тактико-спеціальної підготовки поліцейських під час проведення спеціальних операцій. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень* : збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної наукової конференції, м. Конотоп, 20 грудня 2024 року. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 271–274.
6. Дубко Ю. В. Про термін «спеціальна операція». *Вісник Університету внутрішніх справ*. 2001. Вип. 13. С. 30–36.
7. Пясецький А. І., Трасковський В. Л. Поняття спеціальної операції та його значення для практичної діяльності органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2001. № 4. С. 219–223.
8. Ситник В. А. Визначення спеціальної операції в теорії правничих наук. *Форум права*. 2014. № 2. С. 403–408.
9. Лаптії В. О. Система управління органами внутрішніх справ в особливих умовах: теоретичні та практичні проблеми : навчальний посібник. Київ : РВВ МВС України, 1997. 136 с.

10. Дії підрозділів органів внутрішніх справ при захопленні озброєних злочинців та визволенні заручників / за заг. ред. А. М. Бандурки. Харків : Університет внутрішніх справ, 2000. 33 с.
11. Завістовський О. Д. Професійна, службова та службово-бойова діяльність Національної поліції: сутність та розмежування понять. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С. 258–263. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.47>
12. Бурангулов А. В. Щодо визначення поняття спеціальної операції: теоретико-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 111–114.
13. Дерев'янкін С. Л., Бурангулов А. В. Визначення поняття управління проведення спеціальних операцій як різновиду державного управління. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. Т. 1. С. 273–277. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.43>.
14. Половников В. В., Халимон С. І. Операція у діяльності Державної прикордонної служби України: проблемні питання нормативно-правового регулювання. *Закон і кордон*. 2024. № 2 (4). С. 150–180. DOI: https://doi.org/10.32453/law_border/zqzrq686.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku [Constitution of Ukraine of June 28, 1996]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141 [in Ukrainian].
2. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the legal regime of martial law]: Zakon Ukrainy vid 12 travnia 2015 roku № 389-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 28. St. 250 [in Ukrainian].
3. Pro Natsionalnu politsiiu [On the National Police]: Zakon Ukrainy vid 2 lyupnia 2015 roku № 580-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 40–41. St. 379 [in Ukrainian].
4. Merdova, O. M., & Merdov, S. P. (2022). Uchast Natsionalnoi politsii Ukrainy v zabezpechenni ta zdiisnenni zakhodiv pravovoho rezhymu voiennoho stanu [Participation of the National Police of Ukraine in ensuring and implementing measures of the legal regime of martial law]. *Pravovyi chasopys Donbasu*, 4 (81), Ch. 2, 200–205. <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-81-4-2-200-205> [in Ukrainian].
5. Sukhomlin, I. V., & Bardin, Ye. V. (2024). Osoblyvosti taktyko-spetsialnoi pidhotovky politseiskyykh pid chas provedennia spetsialnykh operatsii [Features of tactical and special training of police officers during special operations]. *Problemy ta perspektivy realizatsii ta vprovadzhennia mizhdystsiplinarynykh naukovykh dosiahnen: zbirnyk naukovykh prats za materialamy VIII Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, m. Konotop, 20 hrudnia 2024 roku*. Vinnytsia : TOV «UKRLOHOS Hrup». P. 271–274 [in Ukrainian].
6. Dubko, Yu. V. (2001). Pro termin «spetsialna operatsiia» [On the term «special operation»]. *Visnyk Universytetu vnutrishnikh sprav*, 13, 30–36 [in Ukrainian].
7. Piasetskyi, A. I., & Traskovskyi, V. L. (2001). Poniattia spetsialnoi operatsii ta yoho znachennia dlia praktychnoi diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav [The concept of a special operation and its significance for the practical activities of internal affairs bodies]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav Ukrainy*, 4, 219–223 [in Ukrainian].
8. Sytnyk, V. A. (2014). Vyznachennia spetsialnoi operatsii v teorii pravnych nauk [Definition of a special operation in the theory of legal sciences]. *Forum prava*, 2, 403–408 [in Ukrainian].
9. Laptii, V. O. (1997). Systema upravlinnia orhanamy vnutrishnikh sprav v osoblyvykh umovakh: teoretychni ta praktychni problemy [The system of management of internal affairs bodies in special conditions: theoretical and practical problems] : navchalnyi posibnyk. Kyiv : RVV MVS Ukrainy. 136 p. [in Ukrainian].
10. Dii pidrozdiliv orhaniv vnutrishnikh sprav pry zakhopleni ozbroienykh zlochyntsiiv ta vyzvolenni zaruchnykiv [Actions of internal affairs units during the capture of armed criminals and the release of hostages] / za zah. red. A. M. Bandurky. Kharkiv : Universytet vnutrishnikh sprav, 2000. 33 p. [in Ukrainian].
11. Zavistovskyi, O. D. (2022). Profesiina, sluzhbova ta sluzhbovo-boiova diialnist Natsionalnoi politsii: sutnist ta rozmezhuвання poniat [Professional, service and service-combat activities of the National Police: the essence and distinction of concepts]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, 5, 258–263. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.47> [in Ukrainian].
12. Buranulov, A. V. (2017). Shchodo vyznachennia poniattia spetsialnoi operatsii: teoretyko-pravovyi aspekt [Regarding the definition of the concept of a special operation: theoretical and legal aspect]. *Pivdenoukraiïnskyi pravnychyi chasopys*, 2, 111–114 [in Ukrainian].
13. Dereviiankin, S. L., & Buranulov, A. V. (2023). Vyznachennia poniattia upravlinnia provedennia spetsialnykh operatsii yak riznovydu derzhavnoho upravlinnia [Definition of the concept of management of special operations as a type of state administration]. *Pivdenoukraiïnskyi pravnychyi chasopys*, 3(1), 273–277. <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.43> [in Ukrainian].
14. Polovnikov, V. V., & Khalymon, S. I. (2024). Operatsiia u diialnosti Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: problemni pytannia normatyvno-pravovoho rehuliuвання [Operation in the activities of the State Border Guard Service of Ukraine: problematic issues of regulatory and legal regulation]. *Zakon i kordon*, 2(4), 150–180. https://doi.org/10.32453/law_border/zqzrq686 [in Ukrainian].

Holovkov Oleksandr,

Candidate of Law Sciences

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4649-539X>

Oleksienko Serhiy,

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9150-8329>

Kisil Mykola,

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3780-2548>

SPECIAL POLICE OPERATIONS IN THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW: CONCEPT, SIGNS AND RELATIONSHIP OF RELATED CATEGORIES

The article develops an integrated conceptual approach to police and special police operations under martial law. It establishes that Ukrainian legislation and legal scholarship frequently use the terms “police operation”, “special operation” and “special police operation” without sufficient differentiation, which complicates the determination of their content, legal nature and correlation. The doctrinal positions of Yu. Dubko, A. Piasetskyi, V. Traskovskyi, V. Sytnyk, V. Laptii, H. Krutov, V. Vasyliiev, A. Buranhulov, S. Dereviankin, I. Sukhomlin, Ye. Bardin and other scholars are examined. The study identifies common features of the analysed operations: a combination of heterogeneous but interconnected measures; unity of purpose, concept and plan; defined spatial and temporal limits; centralised command; a specially formed grouping of forces and resources; and orientation towards solving a complex law-enforcement or security task. It is argued that a police operation is a generic category covering organised and coordinated actions of police bodies and units, whereas the attribute “special” arises from the exceptional nature of the threat, increased complexity of the operational environment, a special organisational procedure and the need to employ specially formed forces and resources. The article proposes original definitions of a police operation and a special police operation. The proposed concepts reflect the contemporary legal status of the National Police of Ukraine, preserve its civilian law-enforcement nature and simultaneously take into account the performance of complex security tasks during martial law. The conclusions provide clear criteria for distinguishing a special police operation from an individual police measure and from routine police service.

Key words: National Police of Ukraine, police operation, special operation, special police operation, martial law, service and combat activity, law-enforcement task, security task.

Дата першого надходження статті до видання: 17.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.10.2026